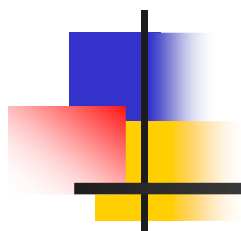

יעילות הקניית 'שיחת משמעת': מחקר פעולה

ד"ר אליעזר יריב

גורדון, המכללה האקדמית לחינוך

elyariv@bezeqint.net

הנסיבות לעריכת המחקר

- על נזיפות משמעת והצורך בשיחת משמעת
- הולדת הספר
- מתכונת ההקניה של ה'כלי': א. הסבר תיאורטי; ב. הדגמה; ג. תרגול בזוגות בכיתה; ד. עריכת שיחת משמעת 'בשטח' וקתיבת דו"ח
- הרצון והצורך להשתפר

מהו 'כלי'?

- . 'כלי' (instructional techniques) הוא **מקבץ מובנה של פעולות שהמורה נוקט לתכלית מוגדרת - ללמד ולנהל את השיעור. לכל כלי יש תוצאות מצופות וברות-מדידה.** 'הכתבה', 'הרצאה' וגם 'הגדרת תקנון' הם דוגמאות לכלים שמסייעים למורים לשפר את איכות הכתיבה של תלמידיהם, להעביר מידע וגם לצמצם התנהגויות מפריעות.

שאלות המחקר

- האם הסטודנטים השתמשו בכלי זה בעבודתם בשדה?
- האם שיחת משמעת הוא כלי מועיל?
- האם דרך לימוד הכלי יעילה?
- האם שינוי דרכי ההוראה הביא לשיפור באיכות השימוש בכלי?
- איזו תועלת צומחת ממחקר פעולה להשבחת ההוראה?

שיטה

מדגם

- המחקר כלל שתי קבוצות – בראשונה השתתפו 87 סטודנטיות בשנים ג' ו-ד' שלמדו בשלושה קורסים שערכתי בשנה"ל תשס"ו (אכנה אותן 'הבוגרות'). מרביתן היו נשים (רק 3 גברים), רובן יהודיות ומיעוטן ערביות (27.6%). השנה (תשס"ז) הן כבר מתנסות בהוראה בבתי ספר וגני ילדים.
- מתוך קבוצה זו נערכו ראיונות עם 22 סטודנטיות (ובהן גבר אחד), כמחצית מהן סיימו כבר את לימודיהן. כולן כבר מצאו עבודה, רובן (90%) במסגרות חינוכיות, רובן (65%) כמורות או גננות, והשאר מתלמדות. רובן עובדות במשרה מלאה (60%) וחלקן בגני ילדים (45%) והשאר בבתי ספר.
- בקבוצה השנייה השתתפו 65 סטודנטיות שלמדו בשני קורסים שהתקיימו בשנה"ל תשס"ז. קבוצה זו הייתה שוננה באופן מובהק מהראשונה, רוב התלמידות היו גננות שבאו להשלים תואר אקדמי. כתוצאה מכך היו גם ההבדלים של ממש בגילאי הילדים (אך לא במגדר שלהם) עמם התקיימה שיחת המשמעת.

- נבנתה מערכת מכוונים לניתוח תוכן הדו"חות שהגישו הסטודנטיות. נערך קידוד ועיבוד נתונים סטטיסטי.
- נערכו ראיונות טלפוניים, חלקם עם שאלות סגורות אודות הקורס והשימוש בשיחת משמעת בעבודה. בנוסף, ניתנו שתי שאלות פתוחות אודות התרומה של הקורס לעבודה בשטח.

הליך המחקר

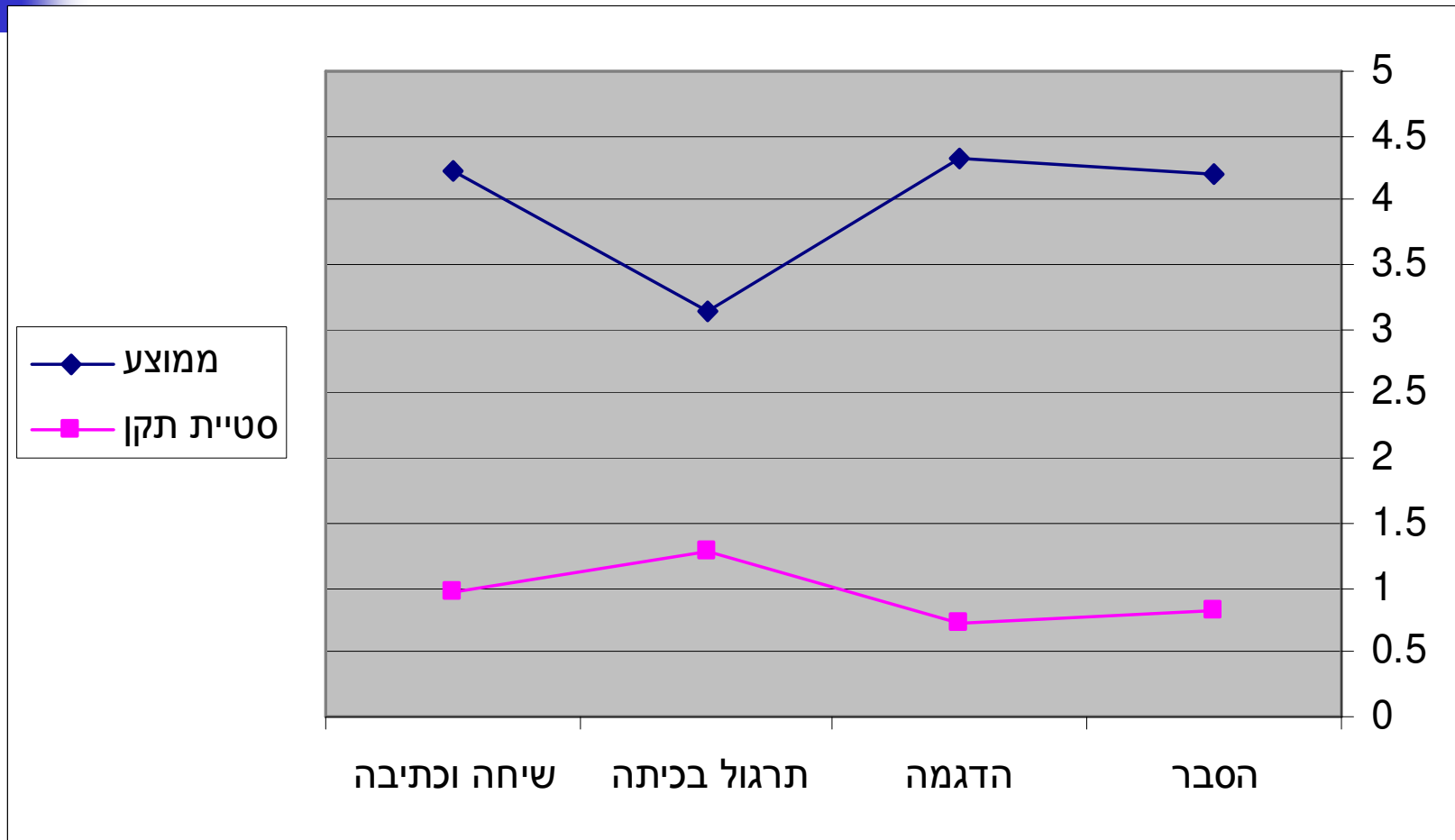
- **סמטר א' תשס"ו** - שלושה קורסים שבהם נאספו 90 עבודות שתיעדו שיחות משמעת. העבודות היו חלק מדרישות החובה של הקורס וניתן עליהן ציון. השיחה? מה למדתי ממנה?)
- **סמטר ב' תשס"ו** – נבנו מכוונים להערכת הדוחות. נערך ניתוח תוכן לדוחות והם קודדו. הממצאים מעובדים ועל פיהם נבדקים תחומי חוזק וחולשה בהפנמת השימוש בכלי.
- **במהלך סמטר א' תשס"ז** – נערכו ראיונות טלפוניים עם בוגרות הקורס מתשס"ו, רובן כבר עובדות כמורות וגננות. ממצאי הראיונות קודדו ועובד. כלל הממצאים סיפקו מידע על מידת השימוש והתועלת בכלי. נערך תהליך של הפקת לקחים כדי לשפר את מתכונת הקניית הכלי.
- **סמטר ב' תשס"ז** – הוכנסו שינויים בשני הקורסים לטיפול בעיות משמעת הסטודנטים ערכו שיחות משמעת והגישו דו"חות.
- **סוף סמטר תשס"ז** – נערך ניתוח תוכן לדוחות, הנתונים מקודדים ומעובדים. נערכת השוואה בין הממצאים מתשס"ו לממצאים בשנה"ל תשס"ז.

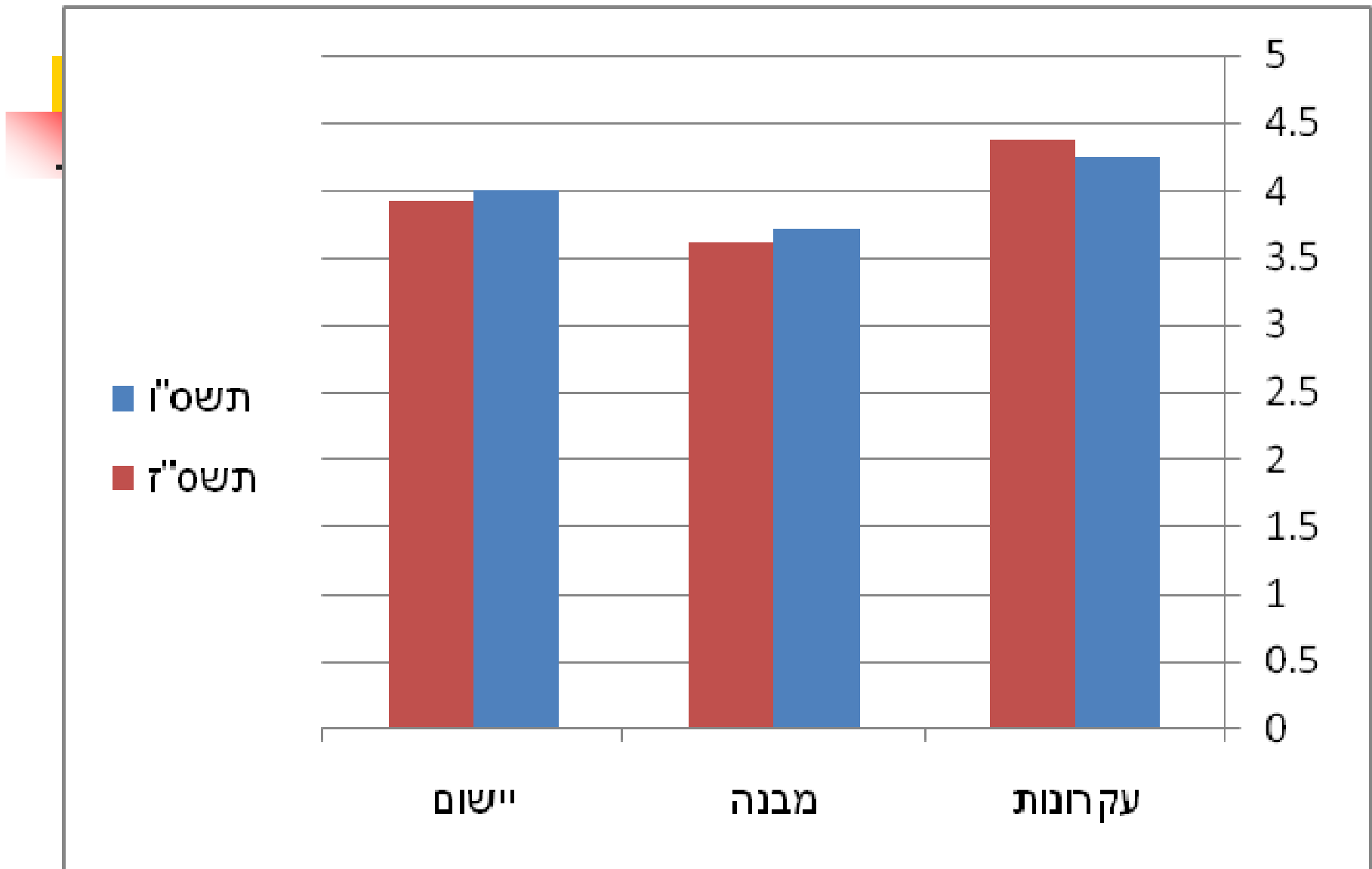

ממצאים

- מרבית המרואיינות (85%) ערכו שיחות משמעת.
- מרבית השיחות התבססו באופן חלקי בלבד על המודל שנלמד בקורס.
- ברוב השיחות (60%) הצדדים מצאו פתרון.
- יישום הפתרון היה חלקי (60%) או מלא (27%).
- השיחות בהחלט הועילו, באופן מתמשך (38%) או זמני (63%).
- שיחת המשמעת נתפסה ככלי מועיל, שימושי ונחוץ מאוד למורים וגננות (ממוצע 4.2 בסולם 1 – 5).

שביעות רצון ממתכונת השיעור

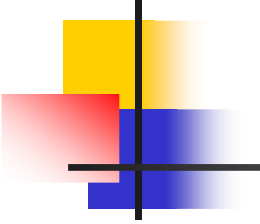

מסקנות

- הכשרת מורים לטיפול בבעיות התנהגות חייבת לשלב בו-זמנית הקניית ידע ועקרונות חינוכיים ביחד עם הוראת כלים ספציפיים.
- הכלים נועדו לסייע למורה לממש את מטרותיו באופן יעיל. לכל כלי יש מבנה מוגדר ונוקשה עם תכלית מוגדרת ו'טווח כיסוי' מוגבל. המבנה הנוקשה הוא גם יתרונם (מאפשרים גישה עקבית ושקולה) וגם חסרונם של הכלים (קושי להתאים לנסיבות מגוונות ומשתנות).
- תפקיד הידע והעקרונות הוא לשפר את ההבנה ואת שיקול הדעת של המורים ולסייע להם לערוך התאמה גמישה (fine tuning) אל התנאים בשטח.

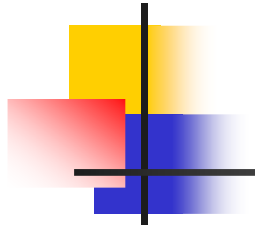

- בקרת הוראה עצמית (ולא סקרי שביעות רצון של הסטודנטים מהקורס) מגבירה את תועלת ההוראה ותחושת האחריות של המרצה על התכנים והתוצרים של הקורסים אותם הוא מלמד.

- הערכה עבודות באמצעות מכוונים מכניסה מימד מובנה ושיטתי ששם דגש על יישום הכלי (כגון הכללת כל שלבי השיחה) במקום דגש על איכות העבודה (כתיבה מאורגנת ובהירה), שהיא פחות רלוונטית בהקניית כלים.

- בהקניית כלים אין די בהסבר של העקרונות, עליה לכלול סימולציות בכיתה והתנסות בשטח. נמצא שעיבוד ההתנסות באמצעות כתיבה הועיל מאוד.

- תהליך של בקרה ושיפור מעודד פיתוח ויצירתיות ומצמצם תהליכים של שחיקה.

תודה רבה

תודה לגיא יריב ויסמין שוורץ.

לקבלת המאמר – elyariv@bezeqint.net